Број 232. У Новом Саду, у уторак 23. октобра (5. новембра) 1912 Година XLVII.

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 3 круне; на четврт године 9 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 К 50 п. за четврт године 1[illegible] К 5[illegible] пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: На пола године 2 кр., на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

(Јутарњи лист)

ИЗДАЊЕ „РАДА" ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Јована Т Чавића — Администрација »аставе« налази се у кући, где је Милетићева штампарија у Лауша Кошута (главној) улици број 20.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрација »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот

Чек-конто 12008.

Турска је побеђена и тражи милост.

По савету својих немачких учитеља Турци су покушали још један нападај на Бугаре, не би ли се извукли из клопке, у коју су запали. Скупили су војску, а команду је преузео сам војни министар Назим паша. Пошли су у бој с тврдом намером, да победе или изгину. Радили су по упутству немачких официра. Али заман. Тешко је војевати с гладном, босом и голом војском. То признаје и „Пестер Лојд", који је од свога дописника из Цариграда добио извештај о бедном стању у турској војсци. Поред тога не ваљају им ни топови, које су добивали од Крупа из Немачке, ни муниција, јер су паше и везири примали мито, а топови нека буду и лоши. Турски бимбаша, који је командовао војском у Плевљу, тврди, да није потучена турска војска, него турска политика. Турци су имали спрему за рат, али их је рат затекао неспремне. Мобилизација је касно наређена, а војска већином неизвежбана. Највише пак сметају башибозуци, Арнаути, који не могу да издрже ватру противничких топова, а за њима полази у бег и редовна војска. Какве су прилике у турској војсци, видело се у Бабаескију, када су турски официри преклињали вођу локомотиве, да им даде мало хлеба, а војници су учинили јуриш на стан станичког старешине, да се дочепају хране. Официри су натерали машинисту, да најпре повезе њих и да их спасе, због чега су се сукобила два воза, те многи погинули. Рањеници морају боси и голи по 50, 100, па и 150 километара да иду, док не нађу, ко ће да им превије ране, ако дотле од губитка крви, зиме и глади не умру.

С таком војском рескирали су Турци још једну битку код Чорлу. Почели су нападати — и већ су бечке и пештанске новине биле пуне вести о турским победама. Али јуче је стигла страшна вест за Турке. Само турско војно министарство објавило је, да је турска војска потучена и да се повукла према Чаталџи, одакле мисли да брани Цариград. То је била страшна и најкрвавија битка. Од 90 хиљада турских војника пало је које мртвих, које рањених 40 хиљада. Признаје турско војно министарство, да је турска војска морала да устукне пред ватром бугарских топова, која је имала ужасне последице, јер је више од 20 хиљада Турака погинуло. Грчка војска заузела је Јенице Вардар и одсекла везу између Солуна и Битоља, српска војска заузела је Демиркапију, па јој је отворен пут у Солун а Скадар и Једрене горе у пламену. — Турска више нема снаге да се одупре, па стога се турска влада обратила великим силама и тражи милост: примирје и преговоре за мир. Признаје дакле, да је потучена А колико се кочоперила пре рата и говорила: Сатрећемо противнике у млево и научићемо их памети! Балканске државе неће пристати на примирје, док свака од њих не заузме оно земљиште, које јој према уговору о савезу припада. Онда се може склопити мир, а Солун и Цариград удружене балканске државе и не траже, него желе, да буду слободно пристаниште за све народе. Бугарској војсци, с којом се заједнички бори и једно одељење српске војске, отворен је пут у Цариград. Код Чаталџе Турци неће моћи да даду отпор, иако прикупе тамо своју разбијену војску. Зато и траже милост и мир, да спасу Цариград. Турска влада није имала смелости да казни неколико стотина зликоваца, који су изазвали овај рат својим разбојништвима, а сада је морала да жртвује живот стотине хиљада грађана и да изгуби све земље, у којима није хтела да заведе реформе.

Може се рећи, да је рат у главном свршен. Сад долази и опет дипломација на ред. Велике силе још се нису споразумеле, јер Аустроугарска не пристаје, да се одрече својих посебних интереса. О томе је гроф Берхтолд известио француског министра спољних послова, Поенкара. Какви су ти њени посебни интереси, још се не зна тачно. Берхтолд је говорио, да Аустроугарска тражи само задовољење својих привредних интереса. Ако се под тим привредним интересима крију тајни политички планови, да Србију и Црну Гору подвргне своме туторству, или да добије повластице, на које не пристају друге велике силе, онда може настати европски заплет. За који дан видеће се, куд се смера. Турска је свршила као европска држава. Она је потучена до ноге. Удружене балканске државе извршиле су своју задаћу на опште задовољство и показале, да имају снаге за живот. А ко има снаге за живот, тај ће се и одржати.

Балкански рат и Србија.

Учени професор, др. Јован Цвијић, написао је у енглеском часопису Revier ot Revier чланак, у којем је разложио, зашто је Србија загазила у рат.

Србија лежи на друму за Солун, а укљештена је између Босне и Херцеговине, у којим земљама је чисто српско становништво и између Турске, у којој има много српског становништва, а у којој влада стално безвлашће Природно је, што се после анексије Босне и Херцеговине Србија војнички спремала. Она није имала у плану рат против Турске. Није га ни изазивала, али је приморана била да уђе у тај рат, који је дошао у незгодно време, те може зауставити економски развитак њен. Но Србија је финансијски добро спремљена, а мобилизација је премашила свако очекивање. Сви су знали своју дужност и никога није требало обавештавати. Сви су људи постали паметни. Рат са Турском није лака ствар, јер су Турци још пре мобилизације према Србији и Бугарској имали 260 хиљада војника, који су фанатични, а у Малој Азији има неисцрпан извор. (Рат је показао, да су Турци били довољно спремљени, али су ипак

ПОДЛИСТАК.

СРПСКИ ВЛАДАЛАЧКИ ДВОРОВИ НА КОСОВУ.

Пауни. — Неродимље. — Сврчин.

Ширини погледа и ума српскога краља Милутина припада част, што је поведена српска државна мисао старога доба на југ и даље низ Вардар, тамо где је Милутинов унук цар Стефан Душан утврдио српску владавину, коју витешки ратници наши данас обнављају. Поведавши мисао српску тим знаменитим путем, краљ је Милутин нашао био за потребно и да престоницу српске државе промени. Више од две стотине година српска је престоница била у Раси — о којој је недавно „Застава" писала — а Милутин је у првој половини своје владавине премести у *Пауне*.

Пауни су данас у српским рукама. То је поље на путу између Приштине и Скопља, управо око станице Феризовића, где је још крвава трава од проливене крви за слободу вековима тлаченога народа српскога. Кроз Пауне тече један крак реке Неродимке, а у доба је Милутиново, и позније, сва та река била раздељена на рибњаке и воденице. Око великога двора краљева налазили су се прекрасни сенокоси, мало у страни је стајало „архиепископово станиште" т. ј. двор у коме је одседао архиепископ, када би по државном послу долазио до владаоца. Краљев је двор био на маленом прибрешку, а уз двор је ишао „сокалник" т. ј. просторије за краљеву кухињу и пекарницу. Осем краљеве и архиеп скопске куће био је још повећи број других већих и мањих, кућа за краљеву властелу, послугу, војнике, коњушнице за коње итд.

Као што се види, краљеви су дворови у Паунима били не у граду, већ у слободном простору, пошто би у градовима и тврђавама онога доба било врло мало простора за комотно живљење. Тако је било и у старијој Раси и иначе. Па као што је у Раси, жупи, било на више оближњих места владалачких кућа, тако је и Милутин наскоро по пресељењу у Пауне подигао био још један краљевски двор у *Неродимљи*.

Неродимља је место у непосредној близини Пауна или Паун-поља. Споменици ово место зову често и Породимља и само Родимља. То је по народној тежњи да лепоме месту дâ и име које ће му одговарати. Народу се а и племству, чинило да је име Неродимља непријатно за свакога, те га је променио у име које означује родност. Али је право име заиста Неродимља. У овом је двору краљ Стеван Дечански провео последње часове као владалац: побуњеници, који нису били задовољни политиком његова двора, одлучивши да на место Дечанскога закраље младога Уроша, затекли су Дечанскога у Неродимљи, одакле се он спасао на коњу до оближњега града Петрча, сада у развалинама. Кад се Петрч предао устаницима, Дечански је био одведен у град Звечан, где је и умр'о.

И Душан је понајрадије живео у Неродимљи, а тако исто и у Паунима. Утврђено је, да су Пауни добили своје име заиста по тици пауну; ове тице, према грчком владарском обичају, радо су неговане у великом броју око краљевих дворова у овоме месту. Ту је, у Паунима, гостовао код Душана, у једно доба, и грчки цар Јован Кантакузен.

Поставши царем, Душан је основао и нове дворове. Један је био у славном *Скопљу*, а други у *Призрену* или боље рећи у *Рибнику ниже Призрена*. У овим се дворовима цар бавио према потреби т. ј. кад је на којој страни имао више државних и војничких послова, а најрадије је седео у Неродимљи и Паунима, што се сматрало да је у средини државе. Отуда наш народ и сада сматра, да владалац треба да седи у средини своје земље.

Душанов јединац и наследник цар Урош бавио се и у Скопљу и у Рибнику код Призрена, али је највише времена провео у Неродимљи, где је и преминуо 4. децембра 1371., па је био погребен у цркви Успенија Богородичина више Неродимље.

Везу између Паун-поља и Неродимље чини река Неродимка, која је оригинална: један њен крак иде у једном, а други у другом правцу, те се један улива у Ситницу, Ситница у Ибар, Ибар у Мораву, па

претрпели пораз. Ур.) Погранични сукоби, очајно стање Срба у Турској и честе сметње извозу Србије били су стална опасност за мир, па су напослетку и рат изазвали. Велике силе нису испуниле своју обвезу гледе извршења 23. члана берлинског уговора о реформама, јер нису биле сложне а нису баш ни журиле, пошто су биле суревњиве и имале своје посебне рачуне.

Балканске су државе чекале више од 30 година и слале безбројне тужбе у Цариград и представке великим силама, али одговора нису добиле. Мирцштетски уговор између Русије и Аустроугарске није узео у обзир Стару Србију, где је било највеће безвлашће. Ту је неки зао дух умешао своје прсте. Младотурска влада није поправила прилике. Србија је водила туркофилску политику по савету великих сила, јер се надала, да ће тиме помоћи својим сународницима и доћи до дунавско-јадранске железнице. Због тога је затварала неко време очи пред турским и арнаутским зверствима, пропуштала у Турску оружје и муницију из Аустрије и Немачке.. Да су балканске државе желеле рат са Турском, оне би га изазвале, кад је почео талијанско-турски рат, јер је савез балканских држава утврђен још у фебруару ове године. Покушале су једном, да побољшају стање својих сународника у Турској. Зато су саме израдиле предлог за реформе, јер нису могле више да се ослањају на Турску. То је оправдано становиште, јер Турска је верска држава, па не признаје равноправност Хришћана. Велике силе нису ни тада могле да спроведу реформе у Турској, а турска војска изазвала је сукобе на српској граници, код Мрдара и Ристовца пре објаве рата. После тога није нико више био у стању да заустави рат, па ни најумеренији и најмирољубивији државници, какви су несумњиво Пашић, Гешов и Венилелос. Да нису пристали уз народну струју, било би злих последица и за владаоце и за владе балканских држава. Рат је дакле готово аутоматски почео. Није се могао више зауставити.

Интереси Србије и Црне Горе везани су са област, која се зове Стара Србија, и у коју спада и Новопазарски Санџак, или земљиште од јужне босанске границе до Митровице, Косово Поље са Приштином, Метохија са варошима Пећ и Призрен, области од Шар-планине јужно. Граница између српских и бугарских интереса полази од бугарске границе код Ћустендила, развођем између Пчиње и Криве Реке, тако да Крива Паланка и Кратово остају у бугарској области, а Скопље и Куманово у српској. Даље иде граница преко Овчег Поља, и то развођем између Брегалнице и Пчиње и прелази Вардар северно од Велеса. Одавде иде огранцима Јакупице и даљим развођем на планину Бабу до Охридског Језера, тако да су Прилип, Крушево и Охрид у бугарској, а Струга, Дебар и Тетово у српској области. Стара Србија излази узаним појасом на Јадранско Море око Скадра, Љеша (пристаниште Синђин) и можда Драча. Међутим биће да је нешто промењено, јер Прилип и Велес је заузела српска војска и уредила тамо српску управу. Но о том ћемо добити јасан преглед касније.

Цвијић је пропутовао српску област и уверио се, да тамо нема власти, или је немоћна. Муслимани, а нарочито Арбанаси, сви су наоружани, док је Србима забрањено носити оружје. У појединим крајевима владали су зликовци, који имају своје добро наоружане чете, а сви они живе од отмице и крађе. Од Срба одузимају земље, па су због тога четири петине Срба чифчије (кметови), дакле закупници некада њихове, сада туђе земље. Ако се који Србин успротивио, Арбанаси су га убили и истребили му сву задругу. Богате појединце су Арбанаси уцењивали, а и цела села. Затим се најпре двојица или тројица из арбанашке разбојничке дружине населили на крају неког села и почели красти и убијати. Ако затреба, дођу им у помоћ и други разбојници. На тај начин су Срби бивали истерани, а Арбанаси насељени. Срба сточара по планинама је нестало, јер им је сва стока покрадена. Те разбојничке чете долазиле су из Средње и Северне Арбаније, а истерани Срби селили су се у Србију. У Старој Србији има села, где су Арбанаси насилно насељени, а власници земаља тих села живе у Србији на терет српске владе и чекају, да се врате на своју земљу. Од 1876. године иселило се у Србију 150 хиљада Срба. Али сви Срби не могу пребећи, него остају да буду робови арбанашких разбојника и бегова. Али и они су страдали љуто. У селу Угљару на Косову арбанашки разбојници су једном Србину чифчији покрали најпре стоку, затим кошнице, и напослетку све одело из вајата, па је тако остао просјак, јер своје земље није имао. У једном селу близу Пећи одржала се до 1900 године само једна српска кућа с доста своје земље. Старешина је прешао у муслиманску веру, али жена није хтела, а ни децу није дала. Кад су кћери приспеле за удају, Арнаути су тражили ћерке за своје синове, али жена се противила. Тада је са породицом пребегао у Србију и оставио све своје имање. Стално се вршила отмица српских жена и девојака. Ако која жена и девојка пред судом изјави, да неће да пређе у турску веру, онда цела породица мора да бега у Србију.

(Свршиће се.)

у Дунав; други крак Неродимке иде у Лепенац, па онда у Вардар и у море.

Још се помиње царски двор и у *Сврчину*. То је сада мало село од 7—8 кућа арнаутских, лежи за сахат и четврт северо-источно од Феризовића, или Паун-поља, а 10—15 минута на десно од железничке пруге између Феризовића и Липљана. Налази се на лепој узвишици, опкољеној красном шумом. Ову узвишицу с источне стране на подини кваси крак Неродимке, која залива Паун-поље, па онда иде у Ситницу.

Село Неродимља има и сад цркву, а за један простор у средини села и данас се казује, да су ту били „краљеви конаци“. Други се простори у селу зову: „расадиште“, „сад“, „лојзе“. Не постоје ствари — т. ј. ни дворови, ни садови — али је народ упамтио, да их је било у доба старе српске славе, па и сад показује места њихова. У самој, пак, реци Неродимци и данас се једно место зове „рибник“, онако дакле, како га зове и стара повеља краља Милутина.

Славан се некада живот водио у овој благословеној земљи српској. После је настао дугачак прекид, па нам је Бог даровао сада опет дане радости и среће. Подижите се из пепела свете столице старих краљева и царева српских! Развијајте се расадишта и „лојза“, да замирише земља свете прошлости.

Србин је веровао: „Теч' ће вода, куд је текла!“ И протекла је поново — слава Богу!

Рат на Балкану.

Успеси српске војске.

Како смо већ јавили, српска војска је заузела Призрен. Сада на *Ђаковицу* удара српска војска од Призрена; а црногорска од Пећи. Очекује се, да ће и Ђаковица ових дана пасти у српске руке. Српске трупе под заповедништвом генерала Живковића иду у помоћ Црногорцима с тешким опсадним топовима, који имају задаћу да разоре турска утврђења код *Скадра*. Удружени Срби и Црногорци тада ће да заузму српско приморје на Јадранском Мору.

Званично се потврђују гласови, да је српска војска ушла победоносно у *Тетово*, *Гостивар* и *Прилип*. Тетово лежи на Шарској реци испод планине и броји око 16.000 душа, од којих су преко половине Срби хришћани. Даље има око хиљаде правих Арнаута, а остало су муслимани, који такођер говоре већином српски, а некоји арбанашки. — Гостивар лежи на крају плодне равнице и броји нешто преко 2000 становника, од којих су 1200 Срби. — Прилип је после Битоља највеће место у битољском вилајету. Лежи на раскршћу путева из Битоља, Кичева и Крушева. У Прилипу има око 16 хиљада становника, од којих су 11 хиљада Срби. Има даље нешто Бугара, 3600 Турака и Арбанаса, а остало су Грци и Цигани. Прилип је 1337. године освојио цар Душан. Године 1374. био је Прилип престоница великог јунака Краљевића Марка и главни град његовог мађедонског краљевства. Године 1382. пао је у турске руке.

Српска војске наступа према Солуну и Битољу. Од Гостивара продире према Кичеву. Чује се, да је генерал Степановић са знатним делом српске војске отишао железницом преко Бугарске под Једрене, да помогне Бугарима.

Под Скадром.

Из Муричана јављају, да се краљ Никола у Клесну састао са генералом Мартиновићем и с њиме се подуже саветовао о бомбардовању Скадра. Сада се очекује одлучна навала на Скадар. Престолонаследник Данило са својом војском све јаче стеже Скадар. Положај турске војске код Скадра је очајан. Онамо је по свој прилици већ стигао и генерал Живковић са српском војском.

Заузеће Валбона.

После заузећа Гусиња и његове околине заповедник васојевићеве бригаде и Плава, као и Крастенице, дознао је да се Арнаути купе у Валбону, да нападну Гусиње. Командант Вешовић наредио је, да с њим пођу три батаљона пут Валбоне. Око 5 и по часова после подне стигли су у село Черене близу Валбона. Сутра дан у 8 и по сати изјутра напали су на Валбон, на ту од природе отворену тврђаву, која је својом неприступачношћу давала Арнаутима тврдо уверење, да ће се ту моћи успешно одупрети црногорској војсци, као што су се већ више пута одупрли турској војсци за време свију побуна у Арбанији. Ту је осим Арнаута било и редовне турске војске, што сведоче после боја нађени шатори и други ратни материјал. Уском долином реке Валбона као јединим приступом Валбону, црногорска храбра војска и поред јаког непријатељског отпора јуришем је продрла у село Валбон. Село су Црногорци предали огњу, а Арнауте и Турке растерали су из тих природних неприступачних бедема. Тиме је учињен приступ хајдучком гнезду, којег до сада није могла покорити ничија редовна војска. Пад Валбоне изазвао је страх и изненађење у свима околним местима у Арбанији.

Под Солуном.

Услед непрестаних пораза турске војске становништво у Солуну је у очају. Свуда је завладала грдна забуна и запрепашћеност. Градови и села су разорена и попаљена, јер Турци гдегод се повлаче, све руше и пале, а хришћанско становништво муче и кољу. Испред победничке српске и грчке војске муслиманско становништво бежи у Скопље, са женама, децом, стоком и осталим имањем. У Солуну има око 20 хиљада бегунаца. Турски војнички бегунци од Скопља су такође побегли у Солун и пљачкају трговине и приватне куће, а нарочито хлебарнице. Изгладнели су, те као вуци иду арлучући улицама и грабе где шта нађу. Из Цариграда је у Солун стигло око 7000 Анадолаца. Они треба да се ту у Солуну заодену и наоружају, а солунска војничка стоваришта одела и муниције стоје празна. И ти Анадолци сада без оружја јуре солунским улицама и заједно са бегунцима грабе где шта дочепају. Џамије, школе и све турске јавне зграде препуне су голих и гладних јадника. Већина их ипак мора да ноћива под голим небом. Такав је данас јад у Солуну. Чује се, да су муслимани приредили и покољ хришћана. Турске власти и турски официри погубили су главе и немоћни су да држе ред над муслиманским становништвом и војском.

А српска и грчка војска тек што није закуцала на капијама Солуна. По неким извештајима српска коњица је стигла већ на 20 километара пред Солун, а узастопце за њом иде српско топништво и коњица. Грчке предстраже, како гласе неки изве-

штаји, већ су виђене пред Солуном. *Пад Солуна* очекује се за који дан.

Под Цариградом.

Бугарска војска страховито је потукла главну и, свакако последњу турску војску код Чорлуа. У тој беспримерно крвавој битци изгледа по неким гласовима, да су Турци с почетка постигли неке успехе, али су их доцније Бугари, одбивши турске нападаје, напали тако силно, да се Турци морадоше да повуку. Бугарско топништво починило је силну пустош у турским редовима. Турци су се били упели из све снаге, борили се као лавови да одбране своју престоницу, али изгубивши силну војску морали су подлећи. Чује се, да Турски губици износе око *40 хиљада* које мртвих а које рањених а од тих је *мртвих* свакако *преко 20 хиљада*. Велики су и бугарски губици, али су далеко мањи од турских. Турци ће сада још да покушају одбрану Цариграда код Чаталџе уздајући се у онај низ утврђења, али је већ данас, после страховитог им пораза код Чорлуа, сигурно, да им тај покушај не може успети. Бугари ће убрзо бити пред капијама Цариградским.

А у Цариграду је положај ужасан. Град је пун бегунаца из оних крајева, које су Бугари освојили. Башибозуци и остале руље образовали су праве разбојничке чете, те усред бела дана пљачкају трговине уопће све, до чега допру. Трговци ноћу барикадирају своје куће и трговине, бојећи се да не буду опљачкани и поубијани. Према Цариграду беже многе разбијене турске трупе, које броје и до 50 хиљада људи, а уз пут пљачкају пале, руше и убијају. Европејци у Цариграду су у грдној опасности. Зато су све велике силе, као Аустроугарска, Немачка, Русија, Француска и Енглеска, послале своје убојне бродове под Цариград. Ови хитају онамо, јер сваког часа могу сви странци да буду поклани.

Устанак у Арбанији.

На Турску је навалило зло са свију страна. Није доста, што јој је војска потучена на све стране, што је као европска држава свршила него јој ето јада и са Арабијом. Из Кајира јављају, да је у Арабији заснована разграната завера, којој је сврха, да се Арабија потпуно оцепи од Турске и буде самостална држава. Турске власти знају, ко су коловође тој завери, али не смеју ништа да предузимају против њих.

Турска зверства.

Турске трупе повлачећи се од Баба Ескија у Лиле Бургас починиле су страховита зверства у селу Ајвалију, које лежи на пет колометара од Лиле Бургаса. Поклали су око 200 људи, већином жена, деце и стараца. Тела су им измрцварили и поодсецане удове разбацали по друмови.

Изјава румунског краља.

Румунски краљ Карол изјавио је пред дописником бечког листа „Најес Винер Тагблата“, како се и он иненадио поразом турске војске, мада је знао, да прилике у Турској стоје врло рђаво. Турска војска је још од младотурске револуције растројена, а и рђаво је снабдевена. Мада се Турска после ових силних пораза некако и прибере, до знатних промена ће ипак доћи. Четворни балкански савез свакако ће настојати да се користи својим победама. Најзначајније је држање Аустроугарске и од њена држања зависи судбина Балкана. Он држи, да се савезне балканске државе већ споразумеле, како да поделе Балкан. Пораштај словенских држава не мора бити опасан. Ти народи имаће пуне руке посла, да изравнају последице рата. Он прати догађаје са великом пажњом. Румунија није мобилисала, мада су је са разних странака подстрекавали на то. Сам краљ Карол је био противан мобилизацији, јер је она без сврхе; стала би велика трошка а не би Румунији донела никакве користи. Ма како да се ствари развијају, Румунија неће да навуче на себе мржњу Словенства. Што ће бугарско становништво порасти на 6 милиона, то није опасност по Румунију. Румунско становништво је испрва било узнемирено но када је он, краљ Карол, изјавио, да је Румунија довољно јака да штити своје интересе, становништво се умирило. Не зна, шта ће бити у Цариграду све ако Турска и остане, но тада ће решење источног питања бити само одгођено. До рата у Европи свакако неће доћи. Споразум опћи је тешка ствар, али није немогућа. Тежиште је у Аустроугарској.

Турци рањеници у Београду.

Турци рањеници су у Београду већином смештени у болницама у Дому Сиротне Деце и у IV. београдској гимназији. У гимназијској згради у једној соби има 6 Турака. Сви су они лакше рањени, осим једног аскера, који је рањен теже. Ту лежи и неки млад, леп Турчин, Мустафа, по занимању казанџија из Цариграда. Он се непрестано смеје и кези своје беле зубе. Српски рањени војници лепо се слажу са турским рањеницима. Турски војник додаје машину српском војнику и пали му цигарету, а Србин му довикује: „Служи рајо, сад имаш кога!“ У другој соби има десет рањених турских војника, међу њима и један Анадолац, тобџија, врло дивљачког изгледа. За 4 дана како је у болници, није ни с ким још ни речи проговорио. Ту међу рањеним турским војницима има и два Грка, који знају српски само да псују. Један од њих, неки Никола, стално се свађа са Турцима на турском језику, те је једном једног Турчина гађао и цокулом и да се Турчин за времена није склонио под покривач оде му глава. Ту је и један Арнаутин, који је некад био тестераш у Београду, али неће да говори српски, само када га стегну болови, онда српски псује. — У болници у Дому Сиротне Деце има до 28 турских рањених војника. Ту је и неки Омер Мехмед Мефер из Бејрута, коњаник, Анадолац, врло маркантна лика и неки Хаџи Јекерије чауш наредник у турској војсци, који је врло нерасположен и суморан. Турци су испочетка били сви врло ћутљиви и нерасположени, али су се сад већ мало припитомили. Пре неки дан српски рањени војници у мало што нису у љутњи премлатили једног Турчина, што је једном српском рањенику украо читаву кутију дувана, ма да је и сам имао довољно дувана. Арнаути су сви врло мргодни и дивљачки. Турака има и добрих и рђавих, али су сви бољи од Арнаута.

Мали „новинари“.

Мали продавци новина, које публика, краткоће ради, назива „новинарима“, највише вичу по улицама. Кад почну с вечери продавати поједине листиве, са новостима са бојишта, у Кнез Михајловој улици, просто уши да вам заглухну!.. Нарочито међу њима пада у очи један пуша; мучно да је већи од пола метра од табана до на врх главе. Кад он стане својим детињим гласом да цврчи: „Новине, пад Скопља, наша војска заузела Велес“ и т. д., просто да га поједете од милине!.. Морате му дати марјаш за новине, па да Бог чудо створи.

Елем тако пре три дана, један фијакер вози два рањеника. На њихов захтев да купе новине, кочијаш застаде. Један од најратоборнијих „новинара“ притрча колима, даде рањеницима неколико бројева, али не хтеде примити новац:

— Од вас, наших јунака, не примамо паре:..

Онај пуша виде то, прогура се међу одраслије и рече:

— Цекај, цекај, да им и ја дам по једне новине!..

Рањеници прснуше у смех, а један од њих запита:

— Ене, зар си и ти новинар?..

— И ја, рече пуша и испрси се.

— И ти ћеш да будеш војник, рече рањеник.

— Хоћу, рече пуша, само док порастем...

За рањенике.

У Вилову скупљено је за црногорски Црвени Крст К 67·70, а приложили су: 10 круна Милан Дамјанов; по 5 круна: Светислав Бозика и Живан Шикопарија; 3 круне Паја Медаков, по 2 круне: Милан Медаков, Аца Гашић, Миливој Медаков Стеван Илијин, Стеван Ђурић, Мика Бајшић, Нићифор Жарков; по 1 круну: Аца Лазарчев. Катарина Ђирић, Младен Ђирић Даница Ђирић, Јелена Шикопарија, Ђорђе Мрђанов, Сава Брцанов, Глиша Ђерманов, Давид Берар, Тима Берар, Гена Стојанов, Милан Живанчев, Драга Добрић, Јоца Ђурчић, Сава Леђенац, Милош Ђурчић, Јоца Гајинов, Ђока Довијар. Аца Гајинов, Стеван Стојанов, Обрад Челић, Шандор Фораи, Шандор Бојо, Обрад Павлов, Милан Леђенац, Мика Леђенац, Сава Скелецић, Влада Челић, Мара Опра; 60 пот. Милева Павлов, 50 пот. Рада Медак, 10 пот. Сима Станић.

У Новим Карловцима приложили су по 1 круну Срби надничари: Стеван Ковачевић, Јован Ковачевић. Ранко Смедеревац и Јован Сабљак из Старог Сланкамена, те Милорад Максимовић, Влада Веселиновић, Бранко Веселиновић, Илија Карапанџа, Катарина Дорт, Ана Дорт, Душан Поштић, Павле Јуришић, Сава Градић, Лаза Марјанчић, Драга Мошњанин, Милан Јовановић, Илија Котур, Живан Ордић, Ђока Ђаковић из Нових Карловаца, а Љубомир Поскељевић 2 круне.

Приликом прославе стогодишњице словачке цркве у Нађлаку скупио је тамошњи трговац Јован Милић за црногорски Црвени Крст 132 круне, а приложили су: по 20 круна Јован Милић и Иса Мудрић; по 10 круна: Урош Боор, др. Винце Маркот, Лауш Боор и Димитрије Мудрић (српски учитељ); по 5 круна удова Павла Суханског, Стеван Зеленак, Михајло Иштвановиц, Ђорђе Амбруш, Иван Бујна; по 3 круне: Ђорђе Сухански, Стеван Хаваш; по 2 круне: Јован Ђорђе Амбруш, Иштван Хорват, Пал Гараи, Ђорђе Буњик, Ромулус Тенчан, Ђорђе Лех цки; по 1 круну: Јован Росков, Мартин Свихран, Јаноп Жолнаји, Јоца Пебуран, Мита Сабов, Јован Стајић, Шаму Халаши и Титус Поторан.

Заузимањем православне српске Добротворне Женске Задруге, — која се тек пре три недеље конституисала и којој ово беше први корак у своме делању — скупило се и послало из Старе Паланке за српски и црногорски Црвени Крст 235 кошуља, 166 гаћа, 167 пешкира, 78 чаршава, 14 пари чарапа и један повећи сандук крпа за завој. — Овом приликом се показало, колико је родољубиво и милостиво срце нашег женскиња. Ратарке наше одликовале се дарежљивошћу у безу и рубљу, а чиновничке и занатлијске госпође и госпођице неуморно су кројиле и шиле по које вече и до поноћи, да би што пре послале помоћи својој рањеној браћи. Евала им!

Осим тога скупила је Женска Задруга и у вовцу досад 71 К 50 пот., коју ће своту прикључити прилогу скупљеном преко црквене општине овдашње.

У Сентомашу скупљено 50 хиљада круна и 19 сандука робе. Лаза Дунђерски дао 30 хиљада (а не 300.000 као што се пре јавило, а остали 20 000.

Вести из места и са стране.

Није могао срцу одолети.

Један Србин Дубровчанин, тек му је 18 година, гимназијалац, није могао срцу одолети, а да не оде у Црну Гору, где је као добровољац пошао у рат. Своме оцу послао је из Његуша писмо, у коме вели, да је отишао „онамо, онамо за брда она“, где се слободно дише, мисли и осећа, где се слободно кличе и пева: „Устај, устај Србине, устај на оружје“. Оцу пише да не жали, јер је велика срећа за оног, који српски осећа, погинути или бар п моћи најсветијем идеалу свом — народности својој. Србин треба да докаже, да зна мрети а не само певати за свој род. Он мисли, да ће његовим примером поћи и други, а будућност му је тамо, где је будућност његовог народа, кога љуби више него сама себе. Који не зна, кад треба за свој род умрети, није Србин, него изрод, ког ће земља клети. Тај нека остане слободно дома и нека се размеће српским именом, а он завршује писмо: Тако ми живога Бога, српскога млека, којим ме је мајка задојила, ја ћу за свој род у овим горама живети и умрети. Бог је уз нас, јер је правда с наше стране. До виђења добри и љубљени оче, до виђења у боља времена!

Талијански католици против Турака.

У Италији купе се прилози за рањенике балканских хришћанских држава У томе предњаче католички бискупи. Римокатолички бискуп у Кремони послао је прилог са пропратним писмом, у којем истиче своју радост, што пропада полумесец, који већ пет векова притискује Европу, а врата цркве св. Софије у Цариграду отвориће се Хришћанима. Не шкоди то, што ће у њу ући православни шизматици, јер су и они Хришћани. Треба у Цариграду да престане тиранија. Та тиранија служи на срамоту европској дипломацији, која није ни хришћанска, ни муслиманска, нити човечна. „Највећи је шкандал, који смо ових дана доживели од европске дипломације. Ја сам стар и живот ми се приближује крају. Али захваљујем Богу, што ћу пре смрти своје можда још видети пропаст оне срамоте, која представља турску владавину у граду Константиновом“ — вели бискуп на свршетку свога писма.

Колико становника има у Арбанији?

Неки статистичари тврде, да у Арбанији има 535.000 Аранаса, 190.000 Цинцара, 110.000 Грка и 90 хиљада Срба. Арбанаса има: 260 хиљада муслиманске, 165.000 римокатоличке (фра Ловро Михачевић тврди 120.000) и 110 хиљада православне вере. Несумњиво је, да су у Арбанасе урачунати и многи Срби православне и муслиманске вере. Кад се буде тачније избројало, видеће се, да је друкчије. По вери деле се становници у

Арбанији овако: *460.000 православни*, 334.000 муслимани, 195.000 римокатолици (ако, ако!) и 11.000 Јевреји.

Пример за углед.

Београдска „Самоуправа“ јавља, да је Јован Жујовић, пређашњи државни саветник и министар у пензији, предао српској влади 10 хиљада динара као свој добровољни прилог за војне цељи. Он не спада међу богаташе, а тих 10 хиљада динара били су сва његова уштеђевина.

Време.

По извештају будимпештанске метеоролошке станице има се очекивати хладно и суво време са ноћним мразевима. Код нас је јуче после подне падао снег од 1—3 сата.

Брзојави „Застави“.

Стигли 5 новембра.

РАТ НА БАЛКАНУ.

Успеси српске војске.

Београд. *У недељу је српска војска ушла у Гостивар*. Ту је оставила опсаду, а сада наступа према *Кичеву*.

Београд. *Качанички* кланац на многим местима закрчен турским топовима и карама, које су Турци оставили. У Качанику остао 21 турски топ. У Лепенац бачено много сандука муниције. Преко 40 арнаутских породица било ту склоњено Качанички збегови се сада враћају.

Београд. У борбама око *Кратова* Турци су претрпели огромне губитке. Напредовање ђенерала *Степановића* било је отежано тешко проходним земљиштем и непрекидним кишама Али су запреке савладане натчовечним напором војске. *Турци су најзад страховито поражени и у дивљем бегству оставили су и на тој страни 120 топова и 20 кара. Овче Поље* је претрпано са толико ратног материјала, да до данас није могао бити покупљен ни пребројан. Сад је јасно, да су Турци учинили све припреме за *одлучну битку* на Овчем Пољу, али се због страховитог пораза код Куманова нису могли да упусте у њу. *Српске трупе и даље успешно продиру према Солуну и Битољу*. — У Скопљу нађено толико турског ратног материјала, да се још ни из близу не може одредити, када ће бити побројен и пописан.

Железница Митровица—Скопље.

Београд. Железничка пруга између Митровице и Скопља, коју су били Турци оштетили, сада је опет поправљена. Отпочео је саобраћај. Првим возом провезао се ђенерал Јанковић са штабом. Прва станица до Скопља названа је Јанковићевим именом.

Арнаути.

Београд. Сви виђенији Арнаути сакривени су у Скопље, али Драгун Шабан паша, Хасан беј и други биће ових дана испраћени у Београд. У њих је нађено турско официрско одело и с њима се поступа као са заробљеницима.

Заробљени турски војници.

Београд. У понедељак ујутру доведено је овамо хиљаду и шездесет и девет заробљених турских војника и Арнаута. Већином изгледају врло бедно. Међу њима имаде много дечака и стараца. Затворени су у граду.

Повратак Пашићев из Скопља.

Београд. Председник српске владе Никола Пашић данас се враћа из Скопља.

Велике силе и балкански рат.

Лондон. Нису истините вести о мобилизацији енглеске поморске војске.

Кил. Једна немачка крстарица отпловила за Цариград, а друга за Смирну

Солун. Једна енглеска и једна француска крстарица приспеле су у овдашње пристаниште.

Малта. Трећа енглеска ескадра добила налог, да 7. новембра о. г. по нов. кал. буде пред Малтом.

Беч. Гроф Берхтолд, министар спољних послова, упутио аустроугарског посланика у Паризу, да извјави француском министру спољних послова, Поенкару, да Аустроугарска не може изјавити, да није интересирана на Балкану (Русија, Француска и Енглеска су на тај начин истерале нашу дипломацију из рупе. Сад знају на чему су).

Унапређење српских војсковођа.

Београд. Краљевским указом именован је ђенерал Путник за војводу генералисимуса, а Павле Јуришић-Штурм, Живојин Мишић, Милош Божановић, Петар Бојовић, Ђока Михајловић, Михајло Рашић и Илија Гојковић ђенералима; резервни ђенерал Божа Јанковић враћен у активну службу.

Српско продирање на југ.

Београд. Српска војска заузела Демиркапију испод Велеса Сад јој је отворен пут за Солун.

Чеси за рањенике на Балкану.

Праг. За рањенике овде скупљено 150 хиљада круна.

Финансијална снага Србије.

Београд. У ратне сврхе досада потрошено више од 20 милијона динара, иако се све плаћа у готовом. Рат не може још дуго да траје, па Србија овим ратом неће осетити никакве финансијалне тешкоће, а своје резервне капитале употребиће за уређење и унапређење ослобођених крајева *Неколицина српских родољуба са стране приложили у српске ратне сврхе три милијона круна*.

Козаци у Србији.

Београд. Ономад стигло овамо 25 козака добровољаца.

Састанак српске и грчке војске.

Београд. Српска војска заузевши Демиркапију и Ђевђелију приближила се грчкој војсци, која се налази код Јеницевардара, 50 километра удаљено, а коњичке су извиднице већ у додиру. У Маћедонији очекују се још три веће битке: код Дибре, Битоља и пред Солуном.

Српска војска код Једрена.

Београд Војска ђенерала Степановића стигла је већ под Једрене и учествује у бомбардовању, а тиме је омогућено Бугарима, да свом снагом и свима топовима ударе на Турке код Чаталџе и да их коначно потуку.

Посредовање великих сила.

Београд. Нису истинити гласови, да ће поједине велике силе ступити у непосредне преговоре са Србијом, нити је Србија вољна да учини и једнога корака сама и без споразума са својим савезницима, јер је удешено, да у свому поступају споразумно и заједнички. Велике силе досада нису ништа предузеле а ни Турска није ставила било какву понуду за мир или примирје. *Док војска до краја не изврши свој задатак*, све су вести о посредовању преурањене.

Ђенерал Липовац у Србији.

Београд. Прексиноћ је стигао овамо из Русије ђенерал Липовац.

Ухапшени арнаутски зликовци.

Београд. Она два Арнаутина, од којих је један хтео кидисати на болничара а други одгризао прст болничарки, затворени су, а нису потврђене вести, да су већ стрељани.

Радост Хришћана у Турској.

Београд. Заробљени хришћански војници признају, да су силом узети у турску војску и радују се, што су доспели овамо, где им је дозвољено, да се слободно шетају. Рањеници причају, да су сељаци Хришћани са високих брда посматрали кумановску битку и спремни били, да пребегну у Србију, ако Турци победе. После српске победе спустили су се са брда и помагали српској војсци.

Одговорни уредник: Мита Клицин.

Трговина.

Нови Сад, 31. октобра 1912. године.

Пшеница прве каквоће 22 К — п. до — К — п
Пшеница нова 21 К — п. до — К — п.
Пшеница средња 20 К — п. до — К — п.
Пшеница лакша — К — п. до — К — п.
Царица нова — К — п. до — К — п.
Јечам стари 16 К — п. до — К — п.
Зоб нова 17 К — п. до — К — п.
Кукуруз у зрну 20 К — п. до — К — п.
Кукуруз у клипу нов 10 К — п. до — К —

Све од сто кила.

Маст 188 К — п. до К — п.
Сланина 180 К — п. до — К — п.
Сланина паљена 180 К — п. до — К — п.
Свињи угојени тешки 124 до — п.
Свињи средњи . . 120 до — п.
Свињи лаки . . . 100 до — п.
Теоци К 1·— по кили.
Овци 30—40 К пар.
Јагњци 20—30 К пар.

СВОЈУ МЕШОВИТЕ РОБЕ — ТРГОВИНУ

која врло добро ради са веома добро уведеном **гостионицом и касапницом**, са продајом дрва и дасака — сем тога још **три мање куће са 10 јутара земље**

продајем из слободне руке одмах.

Место се налази у средишту, око којег имаде осам пустара и две врло прометне железничке станице. * *

Иста трговина већ 120 година постоји на том месту и прави преко 80 хиљада круна годишњег промета. *

За ближа извешћа ваља се обратити на

MAVRO GRÜNBAUM — Брод н/С.

1789 1—3

ТРГОВАЧКИ ПОМОЋНИК!

вичан струци шпецерајској

добар продавац

који говори потпуно мађарски и словачки, може ступити одмах, код фирме

Milits Janos

1785 2—5 Nayglak Csanad v. m.

Гвожђарска трговина

Ђорђа Радивојевића

У ВУКОВАРУ

ПОТРЕБУЈЕ једног млађег и једног старијег **ПОМОЋНИКА**

као **и једног дечка** из боље куће **за шегрта**. Првенство имају они, који говоре сем српског језика немачки и мађарски. 1784 3 3

САЛВАТОР СИРИШТЕ

за подливање млека даје **одмах** најлепши сир. **Мустра** свакоме на захтев **бесплатно.**

Траже се препродавци.

Југовићева апотека

1646 3—10 **У СТАПАРУ**

(Бачка — Угарска).

Јављам п. п. да имадем

све врсте

угља на лагеру

који по **најумеренијој** цени у кућу постављам.

1753 3 3 **Светозар Косовац**

Кошут Лајошева ул. 29.

Ј. ПРОФУМА

експортер воћа, **Нови Сад,**

1687 5-10 Zrinyi Ilona utca 14.

Стовариште за продају на мало Флатова и Ракоцијева II. ул. на ћошку.

Железницом и поштом шаље на повуку.

Телефон бр. 247.

Електрична Штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.